

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів і економіки природокористування

06-03-252

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань з навчальної дисципліни
«Бюджетна система»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
денної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною комісією зі
спеціальності «Фінанси,
банківська справа та
страхування»
Протокол № 11 від 26 червня
2019 р.

Рівне – 2019

Методичні вказівки до практичних завдань з навчальної дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної форми навчання / О.О. Ляхович. Рівне: НУВГП, 2019. 38 с.

Укладач:

Ляхович О. О., к.е.н., доцент кафедри фінансів і економіки природокористування

Відповідальний за випуск: Л. В. Мельник, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та економіки природокористування

ЗМІСТ

Вступ	3
Тематика практичних занять	4
Методичні рекомендації до проведення практичних занять	5
Практичне заняття № 1. Бюджет держави та визначення моделі фінансових відносин	5
Практичне заняття № 2. Визначення показників дефіциту бюджету та джерел його фінансування	7
Практичне заняття № 3. Склад показників зведених бюджетів. Бюджетне законодавство. Бюджетна класифікація.	11
Практичне заняття № 4. Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності території	16
Практичне заняття № 5. Розподіл доходів між бюджетами	18
Практичне заняття № 6. Розподіл видатків між бюджетами	21
Практичне заняття № 7. Розрахунок видатків бюджету на економічну діяльність та науку	22
Практичне заняття № 8. Розрахунок видатків бюджету на соціальний захист населення, соціальну сферу, оборону та управління	25
Практичне заняття № 9. Розрахунок показників для кошторисного фінансування	30
Практичне заняття № 10. Розрахунок видатків бюджету на обслуговування державного боргу	32
Рекомендована література	37

© Ляхович О.О., 2019

© НУВГП, 2019

ВСТУП

Бюджетна система є провідною ланкою державних фінансів. Держава використовує бюджет як інструмент реалізації своєї соціально-економічної політики. Саме це визначає **мету** навчальної дисципліни – формування системи знань з системи бюджетних відносин і характеру їх впливу на суспільство.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади з питань бюджетного устрою і принципів побудови бюджетної системи, методів і джерел формування доходів бюджету, напрямків й форм здійснення видатків, державного кредиту й управління державним боргом.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни є:

- засвоєння теоретичних основ формування бюджету держави;
- розуміння засад бюджетного устрою і принципів побудови бюджетної системи;
- здобуття знань щодо методів й джерел формування доходів бюджету та напрямків й форм фінансування видатків;
- оволодіння методикою визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави;
- формування знань з питань державного кредиту та управління державним боргом.

Після вивчення даного курсу студенти повинні **знати**:

- сутність, призначення та роль бюджету держави;
- сутність дефіциту (профіциту) та джерела фінансування бюджетного дефіциту;
- складові системи доходів і видатків бюджету;
- сутність міжбюджетних відносин і міжбюджетних трансфертів;
- склад та структуру державного боргу і видатки на його обслуговування;
- методикою формування та аналізу виконання кошторису.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- визначати суму закріплених та регульованих доходів бюджетів;
- розраховувати суму дефіциту бюджету;
- здійснювати розрахунок міжбюджетного вирівнювання податкоспроможності територій;

- здійснювати аналіз формування доходів бюджету;
- аналізувати видаткову частину бюджету;
- складати кошторис бюджетної установи;
- працювати з законодавчими та інструктивними матеріалами.

1. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Особливе місце у ході вивчення дисципліни «Бюджетна система» належить практичним заняттям, на яких відбувається закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях, семінарських заняттях та в процесі самостійної роботи над дисципліною. Перелік основних тем практичних занять з навчальної дисципліни «Бюджетна система» наведений у таблиці 1.

Таблиця 1. – Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Бюджет держави та визначення моделі фінансових відносин	2
2.	Визначення показників дефіциту бюджету та джерел його фінансування.	2
3.	Склад показників зведених бюджетів. Бюджетне законодавство. Бюджетна класифікація.	2
4.	Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності території	2
5.	Розподіл доходів між бюджетами	2
6.	Розподіл видатків між бюджетами	2
7.	Розрахунок видатків бюджету на економічну діяльність та науку	2
8.	Розрахунок видатків бюджету на соціальний захист населення, соціальну сферу, оборону та управління	2
9.	Розрахунок показників для кошторисного фінансування	2
10.	Розрахунок видатків бюджету на обслуговування державного боргу	2
	Разом	20

Запропоновані теми практичних завдань з дисципліни та методичні рекомендації до них сприятимуть належному опануванню базових питань навчальної дисципліни, набуттю навичок практичного використання отриманих знань, формуванню системи компетентностей, а саме вміння:

- обчислювати показники бюджетного дефіциту,
- аналізувати склад і структуру доходів та видатків бюджетів відповідних рівнів;
- визначати та застосовувати пропорції зарахування окремих податків і зборів до бюджетів;
- визначати умови та порядок призначення окремих видів державної соціальної допомоги,
- розраховувати обсяги бюджетного фінансування за державними та місцевими програмами, показники боргу,
- оцінювати рівень боргового навантаження тощо.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою

Практичне заняття № 1

Бюджет держави та визначення моделі фінансових відносин

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте економічну природу і сутність бюджету.
2. Назвіть основні ознаки бюджету та охарактеризуйте склад бюджетного законодавства в Україні.
3. В чому полягає перерозподільний характер бюджету?
4. Від чого залежить механізм розподілу ВВП у державі?
5. Дайте характеристику взаємозв'язку бюджету з моделлю фінансових відносин у державі.
6. Охарактеризуйте функції бюджету.
7. Зазначте місце та роль бюджету в системі фінансового забезпечення діяльності держави.
8. Охарактеризуйте бюджетну політику держави.
9. Поясніть відмінність між бюджетною стратегією,

бюджетним прогнозуванням та бюджетною тактикою

10. Дайте характеристику сутності бюджетного механізму та його структури.

11. Охарактеризуйте значення бюджету в системі соціально-економічного розвитку території.

Практичні завдання:

Завдання 1.1. На підставі наведених у табл. 1.1. даних розрахуйте рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті та позабюджетних державних цільових фондах.

Таблиця 1.1. – Вихідні дані для виконання завдання

№ п/п	Показники	Значення показників, млн грн
1	Випуск – усього за видами економічної діяльності	6 255,4
2	Податки на продукти	473,1
3	Субсидії на продукти	8,8
4	Проміжне споживання	3 735,8
5	Доходи зведеного бюджету України	998,7
6	Доходи Пенсійного фонду (без коштів, отриманих із бюджету)	163,4
7	Доходи Фонду соціального страхування	19,8
8	Доходи Фонду соціального страхування на випадок безробіття	10,4

Методичні рекомендації

Рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті визначається як відношення доходів зведеного бюджету до величини валового внутрішнього продукту, вимірюється у відсотках.

Рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті та позабюджетних державних цільових фондах визначається як відношення суми доходів зведеного бюджету та позабюджетних

цільових фондів (Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування, Фонду соціального страхування на випадок безробіття) до величини валового внутрішнього продукту, вимірюється у відсотках.

Валовий внутрішній продукт визначається як різниця між випуском у ринкових цінах та проміжним споживанням у цінах покупців або як сума валових доданих вартостей видів економічної діяльності і податків на продукти, за винятком субсидій на продукти.

За результатами проведених розрахунків можна визначити належність країни до відповідної моделі фінансових відносин: американської (рівень централізації ВВП 25 – 30 %), скандинавської (рівень централізації ВВП до 60 %) чи західноєвропейської (рівень централізації ВВП 35 – 45 %).

Практичне заняття № 2

Визначення показників дефіциту бюджету та джерел його фінансування

Обговорення теоретичних питань:

1. Що характеризує бюджетний дефіцит та за допомогою яких показників розраховується його значення?
2. Від яких факторів залежать розрахункові показники дефіциту бюджету держави?
3. Опишіть причини виникнення дефіциту?
4. Охарактеризуйте наслідки бюджетного дефіциту для економіки країни.
5. Охарактеризуйте класифікаційні ознаки дефіциту бюджету.
6. Поясніть відмінність між бюджетними надходженнями та бюджетними доходами.
7. Поясніть відмінність між бюджетними видатками та бюджетними витратами.
8. Поясніть відмінність між доходами бюджету
9. Дайте характеристику причинам виникнення дефіциту державного бюджету України та методам його подолання.
10. Поясніть відмінність між фінансуванням бюджету та фінансуванням бюджетного дефіциту.

11. Опишіть основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту.

Практичні завдання:

Завдання 2.1. Визначте розмір дефіциту Державного бюджету України (абсолютне та відносне значення). Плановий обсяг ВВП – 250 млрд. грн.

Сума доходів державного бюджету становить – 118 млрд. грн.
Сума видатків бюджету становить – 127 млрд. грн.

Завдання 2.2. Розрахувати суму відкритого і прихованого дефіциту бюджету області і розмір субвенції.

Відомі наступні показники: сума власних доходів бюджету (ВД) – 2,2 млн. грн., сума закріплених доходів (ЗД) – 2,7 млн. грн., сума видаткової частини бюджету (В) – 5,6 млн. грн.

Сума субвенції складає $C=40\%$ загальної суми дефіциту.

Крім того, відомо, що щорічна заборгованість населення області з комунальних платежів складає в середньому $K= 0,12$ млн. грн. Індекс реальної податкоспроможності ($I_{рп}$) регіону – 0,75. Податкові надходження у сумі власних доходів бюджету (ПНвд) складають 77,5 %, у сумі закріплених (ПНзд) – 82 %.

Завдання 2.3. Розрахувати, на скільки відсотків зміниться в плановому році сума регульованих доходів області, якщо відомі наступні показники поточного року: обсяг видаткової частини бюджету області $B= 6,1$ млн. грн., дефіцит бюджету $D= 1,1$ млн. грн., обсяг закріплених доходів $ЗД= 3$ млн. грн.,

Відомо, що у плановому році дефіцит бюджету планується скоротити у півтора рази, видатки зростуть на 5%, а обсяг закріплених доходів збільшиться на 630 тис. грн.

Методичні рекомендації

Для розв’язання задач з даної теми слід скористатися такими основними формулами:

$$ДФ = В - Д = В - (ЗД + ВД) \quad (2.1)$$

де ДФ – дефіцит бюджету,

В – видаткова частина бюджету,

Д – дохідна частина бюджету,

ЗД – сума закріплених доходів бюджету,

ВД – сума власних доходів бюджету.

$$\text{ДФзаг} = \text{ДФвідк} + \text{ДФприх} \quad (2.2)$$

де ДФзаг – дефіцит бюджету,

ДФвідк – відкритий дефіцит бюджету,

ДФприх – прихований дефіцит бюджету.

Завдання 2.4. На підставі наведених у табл. 2.1 даних визначте абсолютні показники дефіциту (профіциту) бюджету області та можливі джерела його фінансування.

Таблиця 2.1 – Інформація про планові показники обласного бюджету, грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Доходи	3 865 001,00	141 014,50
Видатки	3 418 963,10	588 455,60
Надання кредитів	2 740,00	0,00
Повернення кредитів	2 815,00	1 328,20

Довідково: непогашених позик на початок планового періоду по бюджету немає.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання необхідно насамперед визначити абсолютні показники бюджетного дефіциту, в тому числі за фондами. Надалі з метою визначення потенційних джерел фінансування дефіциту (профіциту) слід скористатися нормами ст. 15 та 72 Бюджетного кодексу України.

Так, місцевий бюджет може бути затверджений із дефіцитом лише за наявності обґрунтованих джерел його фінансування.

Затвердження дефіциту за загальним фондом місцевого бюджету на момент його прийняття не допускається. Тільки за результатами виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний рік за умови виявлення вільного залишку бюджетних коштів може бути затверджений дефіцит поточного року в межах такої суми (шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет).

Дефіцит за спеціальним фондом може бути затверджений на будь-якому етапі за наявності таких джерел його фінансування:

- надходжень унаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;
- використання залишків коштів спеціального фонду, крім власних надходжень бюджетних установ.

Дефіцит за спеціальним фондом у частині бюджету розвитку може бути затверджений за наявності таких джерел його фінансування:

- місцевих запозичень. Водночас потрібно мати на увазі, що право здійснювати місцеві запозичення мають виключно міські ради та Верховна Рада АР Крим з урахуванням зазначених особливостей;

- надходжень коштів зі сформованого з профіцитом загального фонду цього місцевого бюджету.

Умови затвердження місцевого бюджету з профіцитом такі. Місцевий бюджет може бути затверджений із профіцитом за загальним фондом на будь-якому етапі в разі:

- спрямування до бюджету розвитку коштів із загального фонду такого місцевого бюджету;
- виконання зобов'язань за непогашеними позиками.

Місцевий бюджет може бути затверджений із профіцитом за загальним фондом за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період (шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет) з метою забезпечення встановленого роз-міру оборотного залишку бюджетних коштів.

Місцевий бюджет може бути затверджений із профіцитом за спеціальним фондом на будь-якому етапі в разі:

- погашення місцевого боргу;
- придбання цінних паперів.

Завдання 2.5. Районна рада області планує затвердити бюджет із дефіцитом в обсязі 3 200 тис грн, у тому числі:

- за загальним фондом 3 000 тис грн;
- за спеціальним фондом 200 тис грн.

Джерелами фінансування дефіциту визначено надходження від внутрішніх місцевих запозичень. Визначте правомірність такого рішення та варіанти його трансформації у правове поле.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання слід керуватися ст. 15, 72 та 74 Бюджетного кодексу України. Ураховуючи, що джерелом фінансування дефіциту визначено надходження від внутрішніх місцевих запозичень, насамперед, слід з'ясувати особливості здійснення місцевих запозичень, визначені ст. 74 Бюджетного кодексу, а також право районної ради на таку форму фінансування дефіциту.

Так, місцеві запозичення здійснюються в межах, передбачених рішенням про місцевий бюджет. Право здійснювати місцеві запозичення мають виключно: щодо внутрішніх запозичень – міські ради та Верховна Рада АР Крим; щодо зовнішніх запозичень в частині отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій – усі міські ради; в аспекті інших зовнішніх запозичень – міські ради міст з чисельністю населення понад триста тисяч жителів.

За умови неможливості використання запозичень у якості джерела фінансування дефіциту бюджету району слід запропонувати інші можливі шляхи виходу з цієї ситуації.

Практичне заняття № 3

**Склад показників зведених бюджетів. Бюджетне законодавство.
Бюджетна класифікація.**

Обговорення теоретичних питань:

1. Які основні засади побудови бюджетного устрою?
2. Опишіть основні етапи розвитку бюджетної системи в Україні.
3. Які бюджети відносяться до місцевих бюджетів?
4. Які бюджети відносяться до бюджетів місцевого самоврядування?
5. Що потрібно розуміти під поняттям зведеного бюджету?

6. Охарактеризуйте основні елементи бюджетної системи України.
7. Опишіть склад бюджетного законодавства в Україні?
8. Яке значення ієрархії актів бюджетного законодавства ?
9. Яке значення Бюджетного кодексу України в бюджетному законодавстві?
10. Розкрийте основні принципи бюджетної системи.
11. Що таке бюджетна класифікація та які її складові?
12. Які розділи включає класифікація доходів?
13. За якими ознаками здійснюють класифікацію видатків та кредитування бюджету?
14. За якими ознаками здійснюють класифікацію фінансування бюджету?
15. За якими ознаками здійснюють класифікацію бюджетного боргу?

Практичні завдання:

Завдання 3.1. Визначте обсяг доходної частини зведеного бюджету області, зведеного бюджету району області та зведеного бюджету міста обласного значення з районним поділом, якщо:

- доходи обласного бюджету становлять 10,2 млрд грн;
  - доходи районного у області бюджету – 0,7 млрд грн;
  - доходи бюджету міста обласного значення (з районним поділом) – 2,4 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів зведених бюджетів районів області – 6,0 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів бюджетів районів міста обласного значення (з районним поділом) – 0,2 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів бюджетів міст обласного значення (без районного поділу) – 1,7 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів бюджетів міст районного значення – 0,4 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів селищних бюджетів – 0,6 млрд грн;
  - сумарний обсяг доходів сільських бюджетів – 0,7 млрд грн.
- Довідково: кількість міст обласного значення з районним поділом в області – одне.

Методичні рекомендації

Виконання цього завдання передбачає чітке усвідомлення складу показників зведених бюджетів області, району, міста з районним поділом.

Так, відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, зведений бюджет області включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області. Зведений бюджет району включає показники район-ного бюджету, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району.

Зведений бюджет міста з районним поділом включає показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. Якщо місту або району в місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району в місті включає показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Завдання 3.2. На підставі наведених даних у табл. 3.1. визначте суму витрат бюджету та суму фінансування бюджету.

Таблиця 3.1. - Вихідні дані для виконання завдання

№ п/п	Показники	Значення показників, млн грн
1	Надання кредитів із бюджету	10,2
2	Повернення кредитів до бюджету	8,4
3	Внутрішні запозичення	63,7
4	Погашення внутрішніх зобов'язань	22,3
5	Погашення зовнішніх зобов'язань	19,8
6	Розміщення бюджетних коштів на депозитах	6,7
7	Придбання цінних паперів	3,4
8	Повернення бюджетних коштів із депозитів	2,6
9	Надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів	4,7
10	Видатки бюджету	380,5

Методичні рекомендації

Для вирішення завдання слід пригадати, що, відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, витрати бюджету включають видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Вибравши з на-веденого переліку названі складові та просумувавши їх, отримаємо величину бюджетних витрат.

Фінансування бюджету (відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу) включає надходження та витрати бюджету, пов'язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміну залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету. Звідси обсяг фінансування бюджету визначається як сума таких складових, як:

- фінансування за борговими операціями – різниця між сумою здійснених і погашених запозичень (внутрішніх та зовнішніх);
- надходження від приватизації державного майна;
- фінансування за активними операціями:
  - а) різниця між сумою надходжень внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів та вартістю придбаних цінних паперів;
  - б) різниця між величиною повернутих бюджетних коштів з депозитів та сумою розміщених бюджетних коштів на депозитах;
  - в) зміна обсягів бюджетних коштів, а саме: приріст/зменшення залишків коштів за звітний період, зростання чи знецінення вартості грив-ні внаслідок впливу курсових різниць, внутрішнє переміщення коштів (між фондами бюджету), фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку тощо.

Вибравши з наведеного переліку названі складові та попарно про-сумувавши їх, отримаємо величину фінансування бюджету.

Завдання 3.3. На підставі наведених у табл. 3. 3 даних визначте: а) суму надходжень бюджету; б) суму фінансування бюджету.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання слід пригадати, що, відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, надходження бюджету включають доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів. Вибравши з наведеного переліку названі складові та просумувавши їх, отримаємо величину бюджетних надходжень.

Для розрахунку величини фінансування бюджету слід скористатися рекомендаціями до виконання завдання 3.2.

Таблиця 3.2. – Вихідні дані для виконання завдання

№ п/п	Показники	Значення показників, млн. грн.
1	Доходи бюджету	320,8
2	Повернення кредитів до бюджету	7,2
3	Надання кредитів із бюджету	3,9
4	Повернення бюджетних коштів із депозитів	3,2
5	Погашення зовнішніх зобов'язань	18,7
6	Внутрішні запозичення	50,6
7	Зовнішні запозичення	10,2
8	Розміщення бюджетних коштів на депозитах	1,3
9	Придбання цінних паперів	6,4
10	Надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів	4,1

Завдання 3.4.

Вказати підрозділи бюджетної класифікації, на які мають бути віднесені такі видатки:

- 1) капітальні вкладення на будівництво адміністративного об'єкта Кабінету Міністрів України в місті Києві;
- 2) заробітна плата апарату Міністерства закордонних справ України;
- 3) придбання м'якого інвентарю для Міністерства транспорту України;

4) виплата стипендій студентам Кримського економічного інституту;

5) асигнування з фонду непередбачених видатків Ради міністрів Автономної Республіки Крим на ліквідацію наслідків стихійного лиха.

Завдання 3.5.

Вказати підрозділи бюджетної класифікації, на які мають бути віднесені такі видатки:

1) харчування хворих у дорожній клінічній лікарні №1 Головної лікарсько-санітарної служби Південно-Західної залізниці;

2) капітальний ремонт адміністративного об'єкта Головного фінансового управління;

3) закупівля товарів для створення стратегічних і надзвичайних запасів;

4) придбання землі на будівництво посольства України в Швеції;

5) одноразова допомога інвалідам та учасникам бойових дій Великої Вітчизняної війни.

Практичне заняття № 4

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності території

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте сутність міжбюджетних відносин та що являється їх основою?
2. Назвіть суб'єктів міжбюджетних відносин.
3. Опишіть моделі міжбюджетних відносин та назвіть їхні переваги та недоліки.
4. Назвіть форми та методи міжбюджетних відносин.
5. Поясніть сутність та необхідність здійснення міжбюджетного фінансового вирівнювання.
6. Охарактеризуйте форми міжбюджетного фінансового вирівнювання.
7. Опишіть переваги та недоліки існуючих інструментів міжбюджетного вирівнювання.
8. Охарактеризуйте основні форми взаємовідносин між ланками

- бюджетної системи.
9. Що таке міжбюджетні трансферти та які їх основні види?
  10. Назвіть дотації, які передбачені БКУ?
  11. За якими податками здійснюється горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій в Україні?
  12. З урахуванням яких параметрів здійснюється горизонтальне вирівнювання податкоспроможності в Україні?
  13. Які види субвенцій передбачені БКУ?
  14. Опишіть світовий досвід побудови міжбюджетних відносин.

Практичні завдання:

Завдання 4.1. Здійсніть розрахунок горизонтального вирівнювання податкоспроможності м. Черкаси. Вихідні дані наведено у таблиці.

Таблиця 4.1. – Вихідні дані

Податок на доходи фізичних осіб (контингент) міста	496 154,2 тис. грн.
Населення	286 391 чол.
середнє значення ПДФО по Україні	885,3 грн./чол.

Завдання 4.2. Визначте суми міжбюджетних трансфертів для здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності території, якщо:

- фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджету міста обласного значення в році, що передує рокові, у якому здійснюють планування, становлять 26,324 115 млн грн;
- фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб до всіх бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад становлять 54 086,0 млн грн;
- чисельність населення міста обласного значення на 1 січня року, у якому здійснюють планування, становить 33,227 тис. осіб;
- чисельність населення України (без урахування жителів міста Київ та населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень) на 1 січня року, у якому здійснюють планування, становить 35,9 млн осіб.

Методичні рекомендації

Умови проведення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій зазначені в табл. 4.2.

Таблиця 4.2. – Умови проведення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій

Значення індексу податкоспроможності	Міжбюджетний трансферт	Величина міжбюджетного трансферту
менше від 0,9	базова дотація	80 % від суми, необхідної для досягнення індексом податкоспроможності значення 0,9
0,9 – 1,1	вирівнювання не здійснюється	
більше від 1,1	реверсна дотація (вилучення коштів до державного бюджету)	50 % від суми, що перевищує значення індексу податкоспроможності 1,1

Індекс податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності зведеного бюджету міста обласного значення, бюджету об'єднаної територіальної громади, районного бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по всіх зведених бюджетах міст обласного значення, районів і бюджетах об'єднаних територіальних громад в Україні в розрахунку на одну людину.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СИСТЕМА ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Практичне заняття № 5 Розподіл доходів між бюджетами

Обговорення теоретичних питань:

1. Охарактеризуйте джерела формування дохідної частини державного бюджету України.
2. Назвіть критерії класифікації бюджетних доходів.
3. Опишіть, згідно БКУ, перелік доходів Державного бюджету.
4. Охарактеризуйте джерела формування місцевих бюджетів в Україні.
5. Опишіть, згідно БКУ, склад доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами.
6. Здійсніть порівняльну характеристику поточного бюджету та бюджету розвитку.
7. Висвітліть роль податкової системи у формуванні доходів бюджету
8. Розкрийте сутність принципів податкової системи у розрізі формування бюджетних доходів

Практичні завдання:

Завдання 5.1. Підприємство, що зареєстроване у м. Костопіль Рівненської області, розрахувало до сплати за звітний період 25 000 тис. грн. податку на доходи фізичних осіб. Визначте, у яких пропорціях Державною казначейською службою України буде проведено роз-поділ сум податку між відповідними бюджетами.

Методичні рекомендації

Розподіл податку на доходи фізичних осіб між відповідними бюджетами визначається статтями 29, 64, 66, 69 Бюджетного кодексу України. Потрібно уважно проаналізувати зміст зазначених норм, визначити пропорції розподілу та занести результати розрахунків до табл. 5.1.

Таблиця 5.1. - Розподіл податку на доходи фізичних осіб між бюджетами

Загальна	Підлягає зарахуванню до	Статті
----------	-------------------------	--------

сума податку тис.грн.	Державного бюджету	Обласного бюджету	Районного бюджету	Міського бюджету	БКУ
25 000					

Завдання 5.2. На підставі наведених у табл. 5.2 даних розподіліть надходження від платників, зареєстрованих у місті обласного значення, між відповідними бюджетами.

Таблиця 5.2. – Вихідні дані для виконання завдання

№ п/п	Складові надходжень	Сума, тис.грн
1	Податок на доходи фізичних осіб	30,0
2	Податок на додану вартість	50,0
3	Податок на прибуток	20,0
4	Акцизний податок з алкогольних напоїв	10,0
5	Екологічний податок	6,0
6	Державне мито за реєстрацію місця проживання	0,2
7	Податок на додану вартість	4,0
8	Податок на прибуток комунальних підприємств	8,0
9	Акцизний податок із нафтопродуктів	3,0
10	Єдиний податок із юридичних осіб	7,0
11	Державне мито за видачу закордонних паспортів	2,5

Методичні рекомендації

Розподіл податків та інших обов'язкових платежів між відповідними бюджетами визначається нормами Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України про Державний бюджет на відповідний рік, нормативними документами, які регулюють порядок справляння окремих податків, зборів та обов'язкових платежів. Необхідно уважно проаналізувати зміст зазначених документів, визначити пропорції розподілу та занести результати розрахунків до таблиці 5.3.

Таблиця 5.2. – Розподіл податків і зборів та інших обов'язкових платежів між бюджетами

№ п/п	Види надходжень	Пункт і стаття відповідного документу	Державний бюджет	Обласний бюджет	Міста обласного значення,	села, селища, міста районного	Усього, тис. грн.

Практичне заняття № 6. Розподіл видатків між бюджетами

Обговорення теоретичних питань:

1. Розкрийте сутність бюджетних видатків як економічної категорії.
2. Розкрийте сутність функціональної класифікації видатків та охарактеризуйте її структуру.
3. Розкрийте сутність та особливості економічної класифікації видатків.
4. Охарактеризуйте сутність та ознаки відомчої класифікації видатків.
5. Дайте характеристику програмній класифікації видатків.
6. Яка відмінність між витратами розвитку та витратами споживання?
7. За якими ознаками здійснюють класифікацію видатків? Розкрийте їх сутність.
8. Що відноситься до таємних видатків?
9. Охарактеризуйте сутність бюджетного фінансування та дайте характеристику його формам і методам.
10. Назвіть головних розпорядників бюджетних коштів та визначте їх повноваження.

Практичні завдання:

Завдання 6.1. На підставі наведених даних у табл. 6.1. розмежуйте видатки між відповідними бюджетами.

Методичні рекомендації

Розмежування видатків між бюджетами необхідно здійснювати на підставі чинних норм Бюджетного кодексу України. Статтею 87 Кодексу ви-значено склад видатків Державного бюджету, статтею

89 – видатки, що здійснюються з бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, статтею 90 – видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, статтею 91 – видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів.

Таблиця 6.1. – Розмежування видатків між бюджетами, тис. грн

№ п/п	Види видатків	Державний бюджет	Обласний бюджет	Бюджет міста обласного значення, районний	Бюджет села, селища, міста районного значення
1	Професійно-технічна освіта (заклади комунальної власності)				
2	Обласна державна адміністрація				
3	Судова влада				
4	Інститут післядипломної освіти вчителів (обласної комунальної власності)				
5	Компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян				
6	Вечірні школи				
7	Заклад вищої освіти (обласної комунальної власності)				
8	Сільська бібліотека				

Практичне заняття № 7.

Розрахунок видатків бюджету на економічну діяльність та науку

Обговорення теоретичних питань:

1. Назвіть пріоритетні напрями видатків на економічну діяльність.
2. Охарактеризуйте розподіл видатків за функціональним призначенням.
3. Розкрийте сутність фінансових методів державного регулювання.
4. Дайте характеристику форм бюджетного фінансування економіки.
5. За якими напрямами здійснюється фінансування капіталовкладень? Дайте їм характеристику.
6. Охарактеризуйте позитивні та негативні аспекти пільгового оподаткування підприємств.
7. Проаналізуйте особливості фінансування будівництва.
8. Обґрунтуйте пріоритетність видатків на розвиток агропромислового комплексу.
9. Проаналізуйте чинники, які на сьогоднішній день заважають розвитку малого підприємництва в Україні.
10. Дайте характеристику основним напрямам державної фінансової підтримки малого підприємництва.
11. Охарактеризуйте пріоритетні напрями розвитку науки і техніки.
12. Назвіть основні джерела фінансування науково-дослідних робіт в Україні.

Практичні завдання:

Завдання 7.1. Сільськогосподарське підприємство отримало кредит на придбання сільськогосподарської техніки в сумі 24 000 грн на термін 3 роки під 26 % річних. Основна сума кредиту погашається однаковими сумами наприкінці кожного кварталу, відсотки нараховуються на непогашений залишок основної суми. За результатами конкурсного відбору підприємство було включене до отримувачів фінансової підтримки з боку держави через механізм здешевлення кредитів. Визначте потенційну суму підтримки підприємства державою через механізм здешевлення кредитів, якщо облікова ставка НБУ протягом першого-другого років користування кредитом становитиме 16 %, протягом третього року – 18 %.

Методичні рекомендації

Здійснення фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів виконується відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 300. Компенсація надається на конкурсній основі суб'єктам господарювання агропромислового комплексу.

З метою вирішення завдання необхідно сформулювати та заповнити таблицю 7.1. Можна навести приклад виконання розрахунків. Виходячи з умови завдання, підприємство мусить протягом трьох років відповідно до кредитної угоди з банком здійснити 12 платежів (по 4 платежі щорічно). Причому основна сума, що погашатиметься наприкінці кожного кварталу, становитиме $24\ 000 : 12 = 2\ 000$ грн, занесемо її до відповідної графи таблиці. За користування кредитом протягом першого періоду (одного кварталу) підприємство має сплатити банкові: $24\ 000 \times 0,26 : 4 = 1\ 560$ грн, у тому числі:

- за рахунок коштів держави (50 % від у розмірі облікової ставки НБУ відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 300): $24\ 000 \times (0,16 \times 50\%) : 4 = 480$ грн;
- за рахунок власних коштів: $1560 - 480 = 1\ 080$ грн.

Непогашений залишок за кредитом на початок другого періоду становитиме: $24\ 000 - 2\ 000 = 22\ 000$ грн.

Відсотки за користування кредитом протягом другого періоду нараховуватимуться виходячи з цієї величини. Так, загальна сума відсотків, що буде сплачена банкові, складе: $22\ 000 \times 0,26 : 4 = 1\ 430$ грн. Подальші розрахунки виконуються аналогічним чином.

Таблиця 7.1. – Розрахунок кредитних платежів та їх погашення

№ платежу	Непогашений залишок за кредитом	Підлягає сплаті, грн				Усього
		основна сума	відсотки за кредитом усього	у тому числі за рахунок коштів		
				підприємства	держави	
1	24 000	2 000	1 560	1 080	480	3 560
2	22 000	2 000	1430			3 430
...						
12		2 000				

Загальна сума державної підтримки становитиме підсумкове значення показника сплачених банкові відсотків за рахунок коштів держави.

Практичне заняття № 8

Розрахунок видатків бюджету на соціальний захист населення, соціальну сферу, оборону та управління

Обговорення теоретичних питань:

1. Які є джерела фінансування послуг соціальної сфери?
2. Вкажіть галузі соціальної сфери, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів України.
3. У яких формах реалізується соціальне забезпечення?
4. Вкажіть напрями видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні.
5. Поясніть призначення освітньої субвенція.
6. Чим відрізняється кошторисне фінансування від комерційного розрахунку
7. Що входить до системи соціального забезпечення?
8. Розкрийте сутність видатків на оборону та охарактеризуйте їх види.
9. Обґрунтуйте необхідність витрат на оборону у видатковій частині державного бюджету.
10. Проаналізуйте джерела фінансування видатків на оборону.
11. Охарактеризуйте напрями видатків на управління.

Практичні завдання:

Завдання 8.1. У двокімнатній квартирі загальною площею 45,0 кв.м зареєстровані два пенсіонери, які не працюють, – чоловік та дружина. Місячний розмір плати за житлово-комунальні послуги згідно з фактичним обсягом їх споживання – 2 385,20 грн, а в межах нормативів споживання – 2 344,61 грн.

Доходи сім'ї: пенсія чоловіка становить 12 300 грн за останні два квартали; пенсія дружини – 11 900 грн за останні два квартали.

Визначте суму житлово-комунальних послуг, що підлягає сплаті сім'єю, та розмір житлової субсидії.

Методичні рекомендації

Умови призначення та порядок надання громадянам житлових субсидій визначаються Положенням про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848 (у редакції постанови КМУ від 22.09.1997 р. № 1050-97-п).

Головною умовою призначення субсидії є наявність різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги, скраплений газ та паливо (у межах соціальної норми житла та соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами) і обсягом обов'язкового відсотка платежу, який зобов'язана оплачувати сім'я в разі призначення субсидії. Роз-мір цього відсотка розраховують відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1156 у такому порядку. На першому етапі визначають коефіцієнт доходу сім'ї (Кд):

$$Кд = \text{До} : \text{ПМЗаг}, \quad (8.1)$$

де Дособу – середньомісячний сукупний дохід на одне домогосподарство розрахунку на одну особу;

ПМЗаг– прожитковий мінімум на одну особу (загальний показник), що є чинним на дату, з якої призначається субсидія.

Слід зауважити, що у складі доходів фізичних осіб для розрахунку субсидії не враховують суми утриманого податку на доходи фізичних осіб.

На другому етапі визначають безпосередньо відсоток платежу (%платежу), який сплачуватиме сім'я за умови призначення субсидії (зна-чення цього коефіцієнта округлюють до двох знаків після коми):

$$\% \text{платежу} = Кд : 2 \times 15, \quad (8.2)$$

де 2 – базовий коефіцієнт доходу для призначення субсидії (два прожиткових мінімуми на одну особу в розрахунку на місяць);

15 – базова норма плати за житлово-комунальні послуги (15 % середньомісячного сукупного доходу домогосподарства).

Соціальна норма житла та соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами для призначення субсидій встановлені по-становою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 409.

Субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг призначається виходячи із середньомісячного сукупного доходу осіб за два квартали, що передують місяцю, з якого призначається субсидія, а субсидія на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – виходячи з розміру доходу за попередній календарний рік.

Завдання 8.2. Сім'я у складі: батько – особа з інвалідністю III групи, працездатна особа, мати, дитина 8 років претендує на призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. Необхідний пакет документів підготовлено та подано до компетентних органів. Визначте право сім'ї на отримання допомоги та її розмір, якщо середньомісячний сукупний дохід сім'ї за 6 місяців, які передують місяцю звернення за допомогою, складає 1 900 грн.

Методичні рекомендації

Сім'я, що постійно проживає на території України, та з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від рівня забезпечення прожиткового мінімуму, має право на отримання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. Цей вид допомоги призначається відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" № 1768-III від 01.06.2000 р.

Розмір цієї допомоги визначається за такою формулою:

$$\text{СДМС} = \sum \text{РЗПМ} - \text{Д}, \quad (8.3)$$

де СДМС – розмір соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, грн; $\sum \text{РЗПМ}$ – рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї (визначається як сума рівнів забезпечення прожиткового мінімуму кожного членів сім'ї), грн;

– середньомісячний сукупний дохід сім'ї, грн.

Слід мати на увазі, що розмір соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям відповідно до вимог чинного законодавства не може бути більшим, ніж 75 % від рівня забезпечення прожиткового мінімуму:

$$СДМС \leq 75\% \sum РЗПМ \quad (8.4)$$

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї визначається з урахуванням таких нормативів (табл. 8.1).

Додатково до встановлених рівнів забезпечення прожиткового мінімуму окремих осіб застосовуються підвищувальні коефіцієнти (табл. 8.2).

Таблиця 8.1. – Рівні забезпечення прожиткового мінімуму для обчислення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям

Категорії осіб	У % від прожиткового мінімуму для відповідних соціальних і демографічних груп населення
Працездатні особи	21
Особи, які втратили працездатність, та особи з інвалідністю	100
Діти	85

Таблиця 8.2. – Підвищувальні коефіцієнти до встановленого рівня забезпечення прожиткового мінімуму окремих осіб для обчислення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям

Категорії осіб	Коефіцієнт
Дитина, що входить до складу малозабезпеченої сім'ї (крім дитини з інвалідністю)	1,1
Дитина з інвалідністю, що входить до складу малозабезпеченої сім'ї	1,2
Дитина, яка утримується матір'ю (батьком, усиновителем), що не перебуває в шлюбі, і запис про батька (матір) цієї дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться в установленому порядку за вказівкою матері (батька)	1,2
Дитина, в якій один або обоє батьків є особами з інвалідністю I або II групи	1,2

Громадяни, які одержали статус особи, що проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського	1,2
---	-----

Розмір державної соціальної допомоги (у тому числі максимальний) збільшується: на кожну дитину віком до 13 років на 250 грн; на кожну дитину віком від 13 до 18 років – на 500 грн. Максимальний розмір допомоги з урахуванням збільшення її розміру на кожну дитину, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, не може перевищувати прожиткового мінімуму для сім'ї.

Середньомісячний сукупний дохід сім'ї визначається шляхом ділення загальної суми всіх доходів кожної особи, що враховуються під час надання допомоги, за останні шість календарних місяців на 6.

Перелік доходів, які включаються та які не включаються до складу сукупного доходу сімей, і особливості врахування окремих видів доходів під час визначення середньомісячного сукупного доходу сім'ї встановлені Методикою обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги.

Завдання 8.3. На підставі наведених даних у табл. 8.3 розмежуйте видатки на оборону між відповідними бюджетами.

Таблиця 8.3. – Розмежування видатків між бюджетами, тис. грн

№ п/п	Види видатків	Державний бюджет	Обласний бюджет	Бюджет міста обласного значення, районний	Бюджет села, селища, міста районного значення
1	Державне управління				
2	Фінансова та фіскальна діяльність				
3	Видатки на муніципальні формування з охорони громадського порядку				
4	Видатки на фінансування військової частини в м. Рівне				

5	Керівництво та управління у сфері архівної справи				
6	Місцева пожежна охорона				
7	Міжнародна діяльність				
8	Забезпечення виконання завдань та функцій Національної гвардії України				
9	Громадський порядок та безпека				
10	Забезпечення функціонування виконавчої влади				

Методичні рекомендації

Розмежування видатків між бюджетами необхідно здійснювати на підставі чинних норм Бюджетного кодексу України. Статтею 87 Кодексу визначено склад видатків Державного бюджету, статтею 89 – видатки, що здійснюються з бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, статтею 90 – видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, статтею 91 – видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів.

Практичне заняття № 9

Розрахунок показників для кошторисного фінансування

Обговорення теоретичних питань:

1. З якою метою здійснюється кошторисного фінансування бюджетних установ?
2. На яких показниках ґрунтується кошторисне фінансування медичних закладів?
3. Вкажіть показники, які використовуються для складання кошторису загальноосвітніх шкіл.
4. Які показники використовуються для складання кошторисів закладів соціального забезпечення?
5. Вкажіть основні статті видатків армійських частин та які показники використовуються для їх формування у кошторисі?
6. Що лежить в основі фінансування органів управління?

Практичні завдання:

Завдання 9.1. Для упорядкування кошторису дитячого садка є

такі показники:

1. Число груп — 12, у тому числі ясельних — 4.
2. Число дітей — 300, у тому числі ясельного віку — 100.
3. Середнє число днів перебування однієї дитини на рік — 280.
4. Норма харчування на день на одну дитину з 12-годинним перебуванням у садку:

дошкільника — 7,83 грн.; ясельника — 5,78 грн.

5. Додаткове харчування влітку — з розрахунку 2,30 грн на 1 діто-день. Усього діто-днів — 12 000.

6. Норма навчальних витрат (іграшок, посібників і т. д.) на одну дитину на рік:

у дошкільних групах — 16,80 грн; в ясельних групах — 32 грн.

7. Передбачено річні витрати з окремих напрямів, грн:

7.1. Оплата праці	180 тис.
7.2. Нарахування на заробітну плату	визначити
7.3. Видатки на відрядження	800
7.4. Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	4,5 тис.
7.5. Придбання предметів та обладнання довгострокового користування	12 тис.
7.6. Придбання м'якого інвентарю та обмундирування	1600
7.7. Оплата послуг зв'язку	900
7.8. Поточний ремонт і технічне обслуговування обладнання	1978
7.9. Поточний ремонт будівель	3,5 тис.
7.10. Інші поточні видатки	3 тис.
7.11. Оплата тепlopостачання	36 тис.
7.12. Оплата водopостачання і водовідведення	21 тис.
7.13. Оплата електроенергії	6,7 тис.
8. Середня плата батьків за 1 дитину: на місяць – 152 грн; на рік – 1520 грн.

Визначте:

1. Загальну кількість діто-днів.
2. Витрати дитячого садка на харчування і навчальні витрати.
3. Загальну суму витрат по дитячому садку.
4. Джерела фінансування і суму асигнувань із бюджету.

Завдання 9.2. Наступного року у міській дитячій лікарні очікується використання 3000 Гкал. теплоенергії, 16 тис. м³. води та 120 тис. кВт/год. електроенергії.

Розрахувати потребу в коштах лікарні на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, якщо вартість 1 Гкал. 174,50 грн., 1 м³. води – 4,84 грн., 1 кВт/год. – 0,39 грн., витрати на вивезення сміття – 4500 грн.

Завдання 9.3. В обласній лікарні працює 26 лікарів, середній місячний оклад яких складає 951 грн. Лікарі отримують 10 %-ну надбавку за дільничну мережу, подвійний оклад за роботу в нічний час та святкові дні (кожний лікар відпрацьовує в середньому – 20 днів), а також матеріальну допомогу в розмірі посадового окладу.

Визначити потребу в коштах на виплату заробітної плати лікарям на наступний рік.

Завдання 9.4. Середньорічна кількість учнів, які знаходяться на режимі подовженого дня складає:

-по міських школах на 1.01.11 - 360чол.; на 1.09.11 – 350чол.

-по сільських на 1.01.11 - 180чол.; на 1.09.11 – 210чол.

Кількість днів харчування – 210. Сер вартість харчування 1 учня в день: міські-4,87, сільські-3,73.

Розрахувати витрати бюджету на харчування на рік.

Практичне заняття № 10

Розрахунок видатків бюджету на обслуговування державного боргу

Обговорення теоретичних питань:

1. Зазначте відмінності державного кредиту від інших видів кредиту.
2. Проаналізуйте особливості зовнішнього та внутрішнього державного кредиту.
3. Дайте характеристику формам та джерелам погашення державних позик.
4. Охарактеризуйте класифікацію державних позик та її критерії.

5. Дайте характеристику особливостям внутрішнього та зовнішнього державного боргу
6. Розкрийте механізм управління державним боргом.
7. Охарактеризуйте методи управління державним боргом.

Практичні завдання:

Завдання 10.1. У 2018 році Україна здійснила емісію облігацій зовнішньої державної позики України на загальну суму 1 250 млн дол. США з погашенням у 2023 році. Запозичення здійснювались за ставкою 4,25 % річних. Термін сплати відсотків – 17 червня та 17 грудня щороку, починаючи з 17 грудня 2018 року.

Розрахуйте видатки Державного бюджету на обслуговування цієї позики у 2019 році, якщо офіційний курс гривні до долара США становитиме: на 17 червня 2019 року – 27,98 грн/дол.; на 17 грудня 2019 року – 28,02 грн/дол.

Методичні рекомендації

Видатки Державного бюджету на обслуговування позики у 2019 році складатимуть суму чергових купонних виплат за облігаціями, що здійснюватимуться відповідно 17 червня та 17 грудня. Розмір купонного платежу визначається як добуток номінальної вартості облігацій та встановленого розміру купонної ставки. Отримані суми видатків в іноземній валюті потрібно перерахувати у гривні з урахуванням офіційного курсу Національного банку України.

Завдання 10.2. 11 вересня 2018 року держава здійснила емісію облігацій внутрішньої державної позики з індексованою вартістю кількістю 525 тис. шт. номінальною вартістю 1 000 грн.

Терміни сплати відсотків: 13.03.2019 р., 11.09.2019 р., 12.03.2020 р., 10.09.2020 р., 11.03.2021 р., 09.09.2021 р.

Розмір купонного платежу на одну облігацію – 46,50 грн. Визначте щорічні видатки Державного бюджету на обслуговування цієї позики (за роками) та вартість погашення облігацій, якщо середньозважений курс гривні до долара США на міжбанківському ринку за календарний місяць, який передує місяцю, в якому здійснюватиметься погашення облігацій, становитиме:

а) 27,25 грн/дол.;

б) 30,16 грн/дол.

Варіанти а) і б) розгляньте як незалежні один від одного.

Методичні рекомендації

Видатки Державного бюджету на обслуговування позики складають суму чергових купонних виплат за облігаціями, що здійснюватимуться встановлені терміни. Розмір видатків визначається як добуток купонного платежу з розрахунку на одну облігацію та кількості облігацій в обігу.

Під час виконання завдання слід урахувати також, що погашення облігацій з індексованою вартістю здійснюється за індексованою вартістю, але не нижчою за номінальну вартість. Індксація номінальної вартості таких облігацій здійснюється на коефіцієнт індексації, що визначається як співвідношення середньозваженого курсу гривні до долара США на міжбанківському ринку за календарний місяць, що передує місяцю, в якому здійснюється погашення таких облігацій, та середньозваженого курсу гривні до долара США на міжбанківському ринку за календарний місяць, що передує місяцю, в якому здійснюється первинне розміщення таких облігацій.

Завдання 10.3. Інформація про державний борг станом на 1 січня 2019 року наведена в табл. 10.1

Таблиця 10.1 - Величина державного боргу станом на 1 січня 2019 року (умовні дані)

Борг за валютами погашення	Млрд грош. од.	Офіційний курс іноземної валюти до гривні
долар США	8,1	7,8000
гривня	40,0	–

У 2019 році здійснено:

а) емісію облігацій зовнішньої державної позики на суму 100 млн дол. США. Дата розміщення: 17.02.2019 р. Виплата купона:

17.02 та 17.08 щороку, починаючи з 17.08.2019 р. Дохідність облігацій – 6,25 % річних. Погашення облігацій здійснюється 17.06.2024 р.;

б) виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2015 – 2016 рр. випуску. Загальна сума платежу склала 560 млн дол. США (середньозважений курс долара – 27,89 грн/дол.);

в) виплату купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2014 – 2015 рр. випуску. Загальна сума платежу склала 6,4 млрд грн;

г) погашення облігацій внутрішньої державної позики на суму 750 млн грн.

Визначте:

а) розмір державного боргу на 31.12.2019 р. у гривневому еквівалента в аспекті валют погашення, якщо врахувати, що протягом року українська гривня девальвувала відносно американської валюти на 2,5 %;

б) видатки бюджету на обслуговування боргу у 2019 році. Довідково: офіційний курс долара на 17 серпня 2019 року становить 27,9200 грн/дол.

Методичні рекомендації

У ході виконання цього завдання потрібно мати на увазі, що державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату. Вона визначається як наявна величина боргу на початок звітного року, збільшена на обсяг здійснених запозичень та зменшена на величину погашення боргу протягом звітного року. Розрахунки слід проводити в аспекті валют погашення боргу. Після отримання загальної величини боргу на кінець звітного року за валютами погашення її потрібно перерахувати також у національну валюту відповідно до офіційного курсу Національного банку.

Видатки бюджету на обслуговування боргу розраховуються, виходячи зі встановлених термінів сплати купонів за облігаціями, величини таких купонів з розрахунку на одну облігацію та кількості облігацій в обігу. З метою визначення величини видатків на

обслуговування позик, випущених шляхом розміщення облігацій зовнішньої державної позики, у розрахунках потрібно брати до уваги офіційний курс національної валюти до іноземної валюти, в якій номіновано облігації.

Завдання 10.4. На підставі наведених даних у табл. 10.2 визначте:

а) суму державних запозичень на наступний період за умови, що джерелами фінансування бюджетного дефіциту визначено надходження від приватизації та державні запозичення;

б) суму державного боргу на кінець року.

Таблиця 10.2. – Вихідні дані для виконання завдання

Показники	Значення показників, млн. грош. од.
Сума державного боргу на початок року	50,0
Доходи державного бюджету – усього	200,4
Повернення кредитів до бюджету	15,6
Надання кредитів із бюджету	12,8
Видатки державного бюджету – усього	220,6
Погашення державного боргу протягом року	6,0
Обслуговування державного боргу	2,6
Запланована сума надходжень від приватизації державного майна	5,2

Методичні рекомендації

Для виконання завдання потрібно насамперед визначити величину бюджетного дефіциту як різницю між доходами та видатками бюджету з урахуванням сальдо операцій кредитування. Ураховуючи, що джерелами фінансування бюджетного дефіциту визначено надходження від приватизації та державні запозичення, частина дефіциту, яка не буде перекрита надходженнями від

приватизації державного майна, буде профінансована за рахунок здійснення державних запозичень.

У процесі визначення суми державного боргу слід виходити з рекомендацій, наданих для виконання завдання 10.3.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Базова література

1. Бабич Т. С. Макрофінансове бюджетування : навч. посіб. / Т. С. Бабич, Т. В. Жибер ; за наук. ред. В. М. Федосова. К. : КНЕУ, 2011. 311 с.
2. Бюджетна система. Практикум : навч. посіб. / С. Я. Кондратюк, Т. В. Жибер, Г. Б. Коломієць та ін.; за наук. ред. проф. В. М. Федосова. К.: КНЕУ, 2015. 454 с.
3. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: навч. посіб. / За заг. ред. В. В. Зубенка. ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». К., 2017. 184 с.
4. Бюджетна система : навч. посіб. / С. В. Юшко. Харків : ХНЕУ, 2013. 348 с.

Допоміжна література

1. Бюджетна система: навч. посіб. / В.Г. Баранова, О.Ю. Дубовик, В.П. Хомутенко та ін.; за заг. ред. В.П. Хомутенко. Одеса: Видавництво Бартенева, 2014. 392 с.
2. Бюджетна система: навч. посіб. /Н.І. Клиماش, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін.; за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів: «Магнолія 2006», 2014. 296 с.
3. Бюджет – головна ланка фінансів держави. Книга перша : монографія / А.О. Єпіфанов, І. І. Д'яконова, І. В. Сало. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 201 с.

4. Бюджет – головна ланка фінансів держави: монографія у 2 кн. / А.О. Єпіфанов, І. І. Д’яконова, І. В. Сало. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 201 с.
5. Молдован, О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монографія. К. : НІСД, 2011. 380 с.
6. Чала Н.Д. Бюджетна система : навч. посіб. / Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко. К. : Знання, 2010. 223 с.
7. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку. К. : НІОС, 2003. 488 с.

Інформаційні ресурси

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>
6. Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. URL: <http://www.ibser.org.ua>
7. Сайт Комітету Верховної ради з питань бюджету. URL: <http://budget.rada.gov.ua/>
8. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
9. Сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/>